

Iva Curk: *Arma virumque ... Ob tvarnih virih o rimski dobi na Slovenskem.* Ilustracije Vili Vrhovec. Trda vezava z barvnim ovtkom, 111 fotografijami, večidel avtorja B. Križa. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1999.

Knjiga je nastala, kot pravi avtorica, na pobudo založnika kot dopolnilno branje srednješolcem in vsem tistim, ki jih rimska doba podrobneje zanima.

Knjiga skriva pod videzom poljudnega šolskega dela pravo zakladnico občudujočega arheološkega, zgodovinskega in lingvističnega znanja avtorice. Na dobrih sto straneh gostega tiska in sto enajstih fotografijah in risbah se esejistično seznanjamo z materialno kulturo rimskega časa v naših krajih. Pripoved nam približa prebivalstvo, upravo, vojsko, tehniko in znanost, urbanizem in gospodarstvo, umetnost, verstva in medicino. Na koncu spoznamo oblačenje v rimski dobi, prehranjevanje, bivališča, zabavo in družino skozi proces romanizacije. Delo se zaključuje s pregledom urejenih arheoloških najdišč, žal brez pregledne karte ali uporabnega opisa dostopa. Sledi bibliografija in nazadnje (pre)skromna časovna razpredelnica s kratkimi, večkrat nejasnimi besednimi zvezami, ki naj bi označevale dogodke ali celo zgodovinske procese.

Knjiga je zasnovana esejistično, v posameznih delih se celo želi približati prijaznemu dialogu z bralcem, toda nikoli se nisem znebila vtisa, da prav zaradi avtoričinega velikega strokovnega znanja in zgoščenege, mestoma tudi (pre)učenege jezika in obsežnosti navajanja podatkov, dialog z bralcem ni mogoč. Precej je odlomkov latinskih tekstov starih rimskih piscev, ki jih avtorica stresa občudujoče lahkotno in mimogrede, toda z vsem tem obsežnim znanstvenim aparatom se nehotе vzpostavlja nelagodje avtoritarnosti. Zaradi očitnega stremjenja k poljudnosti pripovedi pa se je na drugi strani avtorica istočasno odpovedala strokovnim izrazom, vendar je žal zato mnogokrat zašla v zanke predolgega, včasih pa tudi nenatančnega izražanja.

Knjiga je, kot avtorica trdi, namenjena srednješolski populaciji in naj bi vzpodbujala v mladih *libido sciendi*. Meni je vzbujalo branje vtis, da se zaradi preobsežnosti podatkov, ko skuša avtorica v enem stavku zaobjeti več povsem različnih in včasih tudi nezdržljivih tem, nit čiste pripovedi zabriše in razdrobi, zaradi česar se jedro dela (žal) ves čas izgublja. Delo, ki hoče biti poljudno, pa najsi bo razstava ali vodnik (v tem primeru po rimski dobi) se mora zavestno odpovedati vsemu, kar bralca odvrta od glavne pripovedi. Le malo (mladih) junakov bo ob takšni toči podatkov in besednega bombardiranja vztrajalo v verbalni bitki do konca. Sicer pa, mar si je bralec zares želel bojevanja, ko je kupil knjigo o rimski dobi na Slovenskem?

Kljub mojim pomislekom, ki so seveda čisto osebne narave, malce pa tudi sad izkušenj pedagoškega in andragoškega dela, knjiga ostaja zanimiva obogatitev v preskromni slovenski zakladnici poljudnih del, zato se sprašujem, zakaj knjige ni v ponudbi naših muzejskih trgovin?

Verena VIDRIH PERKO

Ljudmila Plesničar Gec: *Urbanizem Emona.* Mestni muzej Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 1999. 247 strani, 323 črno-belih in barvnih fotografij, skic in risb.

Arheološka javnost vedno željno pričakuje publikacije o Emoni, kajti desetletja raziskovanj še niso dovolj pregledno objavljena. Glede na to, da si v nobenem od ljubljanskih muzejev že dolgo ni moč ogledati pregledne razstave o antičnem mestu, je bil napovedan Urbanizem Ljudmile Plesničar Gec toliko bolj zaželen.

Vse od renesanse dalje se odpirajo in le postopoma rešujejo kompleksni problemi glede lociranja najdišča, lege znotraj province Panonije ali matične Italije in nenazadnje vprašanja, ali je bila Emona kolonija ali legijski tabor. Iz cele vrste publikacij in

različnih interpretacij se je pokazalo, da gre verjeti v prvi vrsti le strokovnjakom, ki zares dobro poznajo vire in jih tudi pravilno interpretirajo, najsi bodo to epigrafske, zgodovinske ali arheološke narave. Ker je avtorica pričujočega dela dolgoletna izkopavalka in raziskovalka Emona, je bila objava toliko bolj pričakovana, posebej v občutljivih primerih tistih vprašanj, kjer bi zares nekaj novega lahko povedala le dobra študija emonskih stratigrafij in arheološkega gradiva.

V uvodu se seznanimo z geografsko lego, nekaterimi zgoraj omenjenimi problemi ustanovitve in lege, vendar se avtorica proti pričakovanju bralca odloči, da ne bo ponavljala (že omenjenih) stališč, niti se ne izreka glede vključitve Emona v Italijo ali Panonijo. Delno poda zgodovinski oris v poglavju o Emoni v starih načrtih in preide na poglavje o planiranju mesta. Razpravo o izvoru ortogonalno načrtovanega mesta iz kultur *terramare* ovrže avtorica sama in je na nek način škoda, da jo sploh vključi v delo, ki sicer nasplošno ni problemsko zasnovano. Na novo ustanovljene kolonije v Galiji Cisalpinii so imele povsem strateško vlogo v procesu vsestranskega projekta razparceliranja plodne zemlje, razseljevanja staroselskih prebivalcev, ki so jih spremljali obsežni agrarni posegi, kot so izsuševanje, melioracijska dela, krčenje gozdov, urejanje rečnih strug in povezovanje s kanali ter nenazadnje z gradnjo cestne mreže. Kolonizacija je bila neločljivi del strategije širjenja rimske države in nedvomno je prevzemanje oblik vojaškega tabora ali obratno, razporeditev vitalnih zgradb v nanovo ustanovljeni koloniji, v obeh primerih domala istega pomena. Oboje je le del kompleksnega, do zadnje podrobnosti izdelanega strateškega načrta širjenja in obrambe na novo koloniziranih ozemelj.

Avtorica skuša nadalje pojasniti prastare rituale, ki spremljajo ustanovitev novih mest. Omenja etruščanske običaje avgurov, ko so obredno označili središče (*umbilicus*), se obrnili proti vzhodu (od tod danes beseda orientirati se), razširili roki in zaznamovali *cardo*; to je os, okoli katere se suka sonce. Pravokotno na *cardo* je tekkel *decumanus*, ki je torej vedno potekal od vzhoda proti zahodu. Nastale so štiri mestne regije, tista pred svečenikom se je imenovala *pars antica*, za njim *p. postica*. Levo je ležala *pars sinistrata*, desno (torej na jugu) *pars dextrata* ali še natančneje; *antica dextrata* in *postica dextrata*, ter *antica dextrata* in *antica sinistrata*. Z obredom prve brazde, *sulcus primigenius* (relief z upodobitvijo obreda je ohranjen v muzeju v Akvileji), je bil mestu začrtan obseg, na sekališčih z glavnim dekumanom in kardom so nastala štiri glavna mestna vrata. Z določitvijo stranskih dekumanov in kardov pa se je izbolikovala ortogonalna razporeditev posameznih stanovanjskih blokov, *insulae*.

Sledi daljša razprava o ortogonalnih zasnovah ustanovljenih mest, faktografska primerjava z mesti Deste regije, Dalmacije in nazadnje Celeje, Petovione in Nevioduna.

Dragocena je predstavitev tlorisne podobe Emona. Prostor je bil skrbno pripravljen in z nasutjem prirejen za gradnjo mesta. Širina cest znaša 8, glavna *cardo* in *dekuman* pa sta široka po 14 dvojnih korakov. Ulice prekriva zbit prod, pesek in malta in niso tlakovane. Pločniki so zbiti iz gline in omejeni z vrsto kamnov. Sledi predstavitev kanalizacijskega sistema, iztok kloak v reko in njihovi podrobni načrti. Obramba obzidja je zasnovana na dveh vzporednih jarkih, katerih ostanki so najboljše prepoznani na severni strani. Obzidje je imelo 29 stolpov (po najnovejših, vendar ne tudi navedenih) raziskavah.

Sledi obravnava obzidja, stolpov, jarkov in stranskih vhodov, zazidanih v pozni antiki (zaradi manjšega števila prebivalstva?). Preskrba z vodo je domnevno potekala iz vodnjakov, kasneje, po Šmidovih raziskavah v 3. ali 4. st., pa je bil speljan vodovod iz kamnogoriških, golovških in nekaterih drugih izvirov. Glede na pomen, ki ga je nedvomno imela Emona v sklopu zapor v Julijskih alpah (*Claustra Alpium Iuliarum*), je moralo biti v mestu v pozni antiki prisotno veliko vojske. To dokazujeta tudi odkriti poznoantični kopaljšči s pripadajočimi javnimi strukturami, kar govori močno v prid domnevi o gradnji vodovoda v tem obdobju.